

Міністерства освіти і науки України.

Також бажано звернутися до експерта з моральної шкоди для підрахунку моральних та (у випадку їх нанесення) матеріальних збитків у сталій матеріальній сумі. Ця сума у майбутньому може бути виставлена для відшкодування у позові до батьків порушника та стягнута з них у якості компенсації за спричинену шкоду. Можна направити заяву про вчинення адміністративного правопорушення за ст. 173-4 КУпАП, продублювавши її на до прокуратури для контролю. Після цього варто підготувати цивільний позов про компенсацію моральної та, у разі наявності, матеріальної шкоди. Ефективним засобом також є залучення преси для сприяння розголосу даної ситуації для здійснення морального тиску на кривдника та його батьків.

Список використаних джерел:

1. <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A6%D1%8C%D0%BA%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F>
2. <https://court.gov.ua/press/news/830461/>
3. <https://vn.20minut.ua/analitika-i-publicistika/yak-borotis-z-bulingom-instruksiya-dlya-ditey-ta-batkiv-rozpovidae-ad-11040918.html>

ПРИРОДНІ ФАКТОРИ СЕРЕДОВИЩА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

*Чичикало О.А.
м. Полтава*

Анотація. Розглядаються природні фактори середовища життєдіяльності людини. Зазначено, що навколишнє середовище життєдіяльності людини характеризується сукупністю фізичних, хімічних і біологічних факторів, здатних при певних умовах надавати пряме чи непряме, безпосередній чи опосередкований вплив на діяльність і здоров'я людини.

Ключові слова: природні фактори, середовище життєдіяльності, екологія.

Як відомо, в останні десятиліття відбувається інтенсивна зміна навколишнього середовища за рахунок різкого розширення промислового виробництва, зростання кількості відходів, що забруднюють навколишнє середовище [1-2]. Все це безпосередньо впливає на здоров'я населення, завдає величезної шкоди економіці, різко зменшує трудові ресурси, а також потенційно створює канцерогенну і мутагенну небезпеку не тільки для здоров'я справжніх, а й майбутніх поколінь.

Здоровий організм постійно забезпечує оптимальне функціонування всіх своїх систем у відповідь на будь-які зміни навколишнього середовища, наприклад, перепади температури, атмосферного тиску, зміна вмісту кисню в повітрі, вологості і т.д. Збереження оптимальної життєдіяльності людини при взаємодії з навколишнім середовищем визначається тим, що для його організму існує певна фізіологічна межа витривалості по відношенню до будь-якого фактору середовища і за границею межі цей фактор неминуче буде гнітюче впливати на здоров'я людини.

Неухильне зростання надходжень токсичних речовин в навколишнє середовище, перш за все, відбивається на здоров'ї людини, погіршує якість сільськогосподарських продуктів, знижує врожайність, передчасно руйнує житла, металокопункції промислових і цивільних споруд, впливає на клімат окремих регіонів і стан озонового шару землі, призводить до загибелі флори і фауни. Випуск в атмосферу оксиду вуглецю, сірки, азоту, вуглеводню, сполуки свинцю, пилу надають токсичну дію на організм людини. Ступінь впливу багатьох чинників ризику обумовлена регіональними особливостями умов і способу життя. Навколишнє середовище, харчування та соціальний фактор впливає на виникнення злоякісних новоутворень у людини, і на кількість онкологічних захворювань всього населення [2].

Людина протягом всього свого життя перебуває під постійним впливом цілого спектра факторів навколишнього середовища – від екологічних до соціальних.

Структуру навколишнього середовища умовно можна розділити на природні

(механічні, фізичні, хімічні та біологічні) і соціальні елементи середовища (праця, побут, соціально-економічний уклад, інформація).

Умовність такого поділу пояснюється тим, що природні чинники діють на людину в певних соціальних умовах і нерідко істотно змінені в результаті виробничої і господарської діяльності людей. Властивості факторів навколишнього середовища обумовлюють специфіку впливу на людину. Зміна в рівнях впливу будь-якого з перерахованих факторів може привести до порушень в стані здоров'я. Зміни в стані здоров'я населення, обумовлені впливом факторів навколишнього середовища, методологічно вивчати досить складно, так як для цього необхідно використання багатофакторного аналізу.

Незважаючи на різноманітність екологічних факторів, в характері їх впливу на організм і в відповідних реакціях живих істот можна виявити ряд загальних закономірностей. У всіх організмів в процесі їх еволюції виробилися пристосування до сприйняття факторів в певних кількісних межах, які є межами позитивного впливу на організм, його життєдіяльність.

Всі фактори середовища в природі впливають на організм одночасно, причому не кожен сам по собі, тобто у вигляді простої суми, а як складний взаємодіючий комплекс. При цьому спостерігається посилення або ослаблення сили одного фактора під впливом іншого, в результаті чого абсолютна сила фактора, яку можна виміряти за допомогою відповідних приладів, не дорівнюватиме силі впливу фактора, яку можна визначити по реакції організму. Наприклад, спеку легше переносити при сухому, а не вологому повітрі, загроза замерзання вище при морозі з сильним вітром, ніж в безвітряну погоду. Таким чином, один і той же фактор в поєднанні з іншими надає неоднаковий екологічний вплив. І навпаки, один і той же екологічний ефект може бути досягнутий різними шляхами. Наприклад, компенсація нестачі вологи може бути здійснена поливом або зниженням температури.

На сучасну людину впливає також велика кількість чинників, обумовлених науково-технічним прогресом. Це шкідливі агенти, пов'язані з розвитком атомної та хімічної промисловості, відходи виробництва, зростання темпів життя, розумових навантажень і т.д. Вплив згаданих чинників на людину докорінно змінило структуру захворюваності і смертності. Якщо на початку ХХ століття провідними були, головним чином, епідемічні хвороби, то в даний час на передній план вийшли серцево-судинні, онкологічні, нервово-психічні захворювання і травматизм.

На початку 80-х рр. І.І. Брехманом запропонований новий термін валеологія, який включає сукупність знань про генетичні, фізіологічних резервах організму, що забезпечують стійкість фізичного, біологічного, психологічного, соціокультурного розвитку та збереження здоров'я в умовах впливу на організм мінливих факторів зовнішнього і внутрішнього середовища. Валеологія передбачає врахування генофонду індивіда, його психофізіологічних характеристик, способу життя, середовища проживання, екології, професійної діяльності.

Прискорення технічного прогресу, прогресуюче забруднення навколишнього середовища, значне зростання стресів сучасного способу життя збільшують ризик розвитку захворювань і роблять кожного потенційним пацієнтом медичних установ (або цілителів). Вчення про здоров'я і хвороби, незважаючи на свою тисячолітню історію, до теперішнього часу все ще не сформувалося як єдина наукова дисципліна.

Несприятливий вплив факторів навколишнього середовища на організм залежить від природи та інтенсивності факторів, від готовності організму і його захисно-пристосувальних можливостей протистояти їм.

З цієї позиції виділяють 3 групи факторів:

1) фактори, щодо яких добре відома їх етіологічна роль у розвитку певних захворювань;

2) фактори середовища, які, не будучи безпосередньою причиною хвороби, служать умовами для їх розвитку;

3) фактори середовища та загальні закономірності їх впливу на живі організми [3].

Навколишнє середовище – це та частина природи, яка оточує живий організм і з якою він безпосередньо взаємодіє. Живі організми освоїли 4 основні середовища проживання:

водну, наземно-повітряну, ґрунтову і середовище самих живих організмів. Екологічні фактори мають різну природу і специфіку дії. Екологічні чинники діляться на абіотичні, біотичні і антропогенні.

Абіотичні фактори - температура, світло, радіоактивне випромінювання, тиск, вологість повітря, сольовий склад води, вітер, течії, рельєф місцевості – це все властивості неживої природи, які прямо чи опосередковано впливають на живі організми.

Біотичні фактори – це форми впливу живих істот один на одного. Кожен організм постійно відчуває на собі прямий або опосередкований вплив інших істот, вступає в зв'язок з представниками свого виду та інших видів - рослинами, тваринами, мікроорганізмами, залежить від них і сам чинить на них вплив. Навколишній органічний світ - складова частина середовища кожної живої істоти.

Антропогенні фактори – це форми діяльності людського суспільства, які призводять до зміни природи як середовища проживання інших видів або безпосередньо позначаються на їхньому житті. В ході історії людства розвиток спочатку полювання, а потім сільського господарства, промисловості, транспорту сильно змінило природу нашої планети. Значення антропогенних впливів на весь живий світ Землі продовжує стрімко зростати.

Зміни факторів середовища в часі можуть бути:

- регулярно-періодичними, міняють силу впливу в зв'язку з часом доби або сезоном року, або ритмом припливів і відливів в океані;

- нерегулярними, без чіткої періодичності, наприклад без зміни погодних умов в різні роки, явища катастрофічного характеру - бурі, зливи, обвали і т.п. ;

- спрямованими на протязі відомих, іноді тривалих відрізків часу, наприклад, при похолоданні або потеплінні клімату, заростання водойм, постійному випасі худоби на одному і тому ж ділянці і т.п.

Природно-кліматичні чинники віднесені до числа основних. Вони впливають на стан здоров'я і трудову активність населення, тривалість працездатного періоду життя, потреба у відпустці, потреба в одязі, витрати на опалення, витрати на теплозахисні матеріали і технології при будівництві житлових і виробничих будівель, витрати на обслуговування. В комфортних умовах людина зберігає високу мобільність і працездатність, зміна комфортного стану середовища в сторону охолодження або теплових впливів викликає напругу фізіологічних систем, які забезпечують сталість температурного балансу тіла.

Встановлено, що робота і відпочинок людини на відкритому повітрі і їх тривалість, одяг необхідної теплоізоляції, якість і калорійність харчування регулюються фізіологічними процесами організму в залежності від комфортності метеорологічних умов. Важливе значення має тривалість впливів негативних факторів, адаптація до яких веде до зниження імунного статусу і поступового виснаження організму. Своєрідною «платою за адаптацію» виступає в такому випадку підвищення хронічної захворюваності, травматизму, скорочення тривалості життя населення.

Список використаних джерел:

1. Сандуляк Л.І. Екологізація суспільства як необхідна умова якісного життя. *Матеріали зимової сесії Міжнародної Карпатської Школи «Захист вразливих екосистем в умовах пандемії та зміни клімату»*. 25-27 лютого 2021 р. Косів: Наукове товариство імені Шевченка, 2021. С. 8-13.
2. Запорожець О.І., Халмурадов Б.Д. та ін. Безпека життєдіяльності : підручник. Київ: «Центр учбової літератури», 2013. 448 с.
3. Перегудина Е. В., Коноплева В. Е. Влияние окружающей среды на жизнедеятельность городского населения. Текст : непосредственный // *Молодой ученый*. 2015. № 11 (91). С. 555-558. URL: <https://moluch.ru/archive/91/19622/>.